

רבות ורעות, ועם כל זה התחזק וחיזק את אחרים בדברי נחמה ועידוד, בעוד שהוא עצמו אבד שם את בתו הנשואה ומשפחתה, ושני בניו גדולים בתורה.

כאן עשה 5 שנים, קשות ורעות, כשנבצר היה ממנו ומכל הגולים - וכיניהם רבנים ידועים ומפורסמים אנשי שם, כהרב מסאדאווא והרב מציעשנוב (אה"כ בארה"ב) - לעסוק בתורה ולקיים מצוות ה' בגלות, וכל כינוס לשם שמים נחשב היה כאסיפה לשם ריגול, שעונשה תליה. עם כל זה שמו נפשם בכפם, ומסרו את נפשם על מצוה קלה כבחמורה, וכשיכלו השתדלו לקיימן בצוותא ובדוב עם, בחדרי חדרים.

בהתקרב ימי הפורים דאגו עסקנים חשובים למצוא מקום מסתור לקריאת המגילה. כמובן, נבחר ר' שמחה'לי לבעל קורא. באמצע הקריאה, נכנס שוטר מהנ.ק.ו.ד. וכולם נסו מאימתו, ור' שמחה'לי שלא הבחין בכל הנעשה, בהיותו עסוק בקריאת המגילה, נפל קרבן לכל הציבור, וניצל בדרך נס.

לדאבון לבם, לא היו בידם ספרי קודש, ולא יכלו לעסוק בתורה כאוות נפשם. או אז, התגבר ר' שמחה'לי כארי, ובכח תורתו העלה את הנשכחות, והשקה את הצמאים לדבר ה' מתוך זכרונו הנפלא.

ר' שמחה'לי היה אומר: "תנא אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגזירות שוות ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבדו של משה אמר רבי אבהו אעפ"כ החזירן עתניאל בן קנז מתוך פלפול" (תמורה טז.). היאך אפשר - הקשה - להחזיר הלכות נשכחות על ידי פלפול? הלא אי אפשר לפלפל בלי הלכות, ויתכן לומר שעל ידי ההלכות נזכר בפלפול, ולא ההיפוך?

אלא, הבה נתאר לעצמנו אחד שלמד ושימש אצל אחד מגדולי גליציה, שעסק בפלפול דאורייתא ושמע מפיו פלפול, לדוגמא - יום הכיפורים שחל בשבת, האם מותר לאכול משהו משום עונג שבת? ובכן, בודאי התחיל הרב לדון בשאלה באופן זה: שיעור איסור אכילה ביום הכיפורים ככותבת, שיעור אכילת עונג שבת ככזית, הלא יתכן שאפשר לאכול כזית, ולצאת בה ידי עונג שבת, בלי לעבור על עיני יום הכיפורים, שהרי אליבא דר"ל חצי שיעור מותר מן התורה. ויש שיביאו ראיות משיטת הרלב"ח (סי' קג) בדין חצי שיעור בשבועה, ומדין עשה דוחה לא תעשה דבעינן בעידנא, ועשה דרבים לגבי בעידנא כידוע משיטת המג"א (או"ח סי' תמו סק"ב) בזה, ובכלל דספיקא דאורייתא לקולא או לחומרא.

מה שמסק הרב הלכה למעשה כבר נשכח מזכרונו, אך מה שזוכר, הוא הפלפול שדן בה, וממילא נזכר בשני הלכות חשובות, איסור אכילת יום

הגאון
החסיד
ר' שמחה
מונד
זצ"ל

תק

הכיפורים בככותבת, ושיעור אכילת עונג שבת בכזית, וגם שאר דינים וידיעות בעניני חצי שיעור וכו'.

מאיך גיסא, אלו המפלפלים בפלפולי סרק, ואין עסקם בפלפול אלא ב"לומדות", וכאשר ישאל השואל את השאלה דגן, היאך היו אז מתדיינים? האם יוה"כ גופיה אסור באכילה, או דילמא עצם היום אינו אסור, רק קדושתו... וכו'. מה שפסק הרב, הלא כבר נשכח, והשומע נשאר בלא כלום.

עתניאל בן קנז החזיר את הנשכחות מתוך פלפולו, על ידי שלמד בדרך הפלפול, ללמוד מהכא להתם ומהתם להכא, להביא ענין שמיטה אצל הר סיני ולקשרו היטב לענינו, על ידי זה כשלמד ענין אחד נזכר בעוד כמה הלכות במקומות שונים ורחוקים, הקשורות לאשר למד עתה.

אימרה זו, מיטיבה להגדיר את שיטת לימודו, על פיה למד כל ימי חייו, כאשר ראה ולמד אצל גדולי וגאוני גליציה, שבלימודם הרבו להרחיק לכת מסוגיא לסוגיא, עד שיצאה לפניהם משנה ברורה וסדורה, כדי ה' הטובה עליהם.

ואף ר' שמחה'לי, בימי עברה וזעם, כאשר כמעט ונשכחה התורה מתושבי המקום, בא זה בכח פלפולו ונזכר והזכיר את התורה לגולי סיביר.

נתקיימה אצלו: "לולא תורתך שעשועי אז אבדתי בעיני", כי בעת אשר עסק בתורת ה', אשר פיקודיה משמחי לב המה, ובפרט כאשר שמע איזה חידוש בתורה, וכל שכן כאשר נולד במוחו חידוש ומהלך חדש בלימוד, היה שש ושמח כמוצא שלל רב, ומים רבים לא יוכלו לכבות את אש ההתלהבות שבערה בו בשעה ההיא.

ספר אחד היה לו לר' שמחה'לי, מלבד כרך בודד של 'שולחן ערוך', הוא הספר 'יערות דבש' להגאון ר' יונתן אייבשיץ, ואת הספר הזה למד עשרות פעמים, עד שידע את הספר על בוריו ישר והפוך, וכל ימיו היה מצטט מאמרים שלמים מדברות קדשו.

גם לוח זמנים לא היה להם, ולבקשת התושבים התיישב איש האשכולות - שהכל בו, וכתב וסידר את השנה, המעוברת היא אם פשוטה, החסרה היא אם מלאה או כסדרה. בלוח זה אף כתב את הקורות אתו בימים הטרופים ההם. יומן זה משמש כספר מוסר חי, לאות ולמופת, אמונה ובטחון כיצד.

הסידור
השנים

הגאון
החסיד
ר' שמחה
מונד
וצ"ל

תקצ